

Е. Жорова, асп.
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

ПРИОРИТЕТНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ ФОРМИРОВАНИЯ ЭФФЕКТИВНОЙ СИСТЕМЫ АНТИКРИЗИСНОГО КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛЕНИЯ

В статье раскрыто понятие антикризисного корпоративного управления, указаны особенности системы антикризисного корпоративного управления. Выделены приоритетные направления формирования эффективной системы управления предприятиями, среди них – должное кадровое обеспечение системы управления, совершенствования функционирования органов системы управления, оптимизация финансовой структуры капитала предприятия.

Ключевые слова: корпоративное управление, антикризисное корпоративное управление, система антикризисного корпоративного управления.

Y. Zhorova, post graduate student
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

PRIORITIES OF DEVELOPMENT OF THE EFFECTIVE SYSTEM OF CRISIS CORPORATE GOVERNANCE

The study elucidates the reform of governance body of companies. Based on the research of the main problems of corporate governance, we propose to eliminate the Audit Committee as the governance entity and control body of corporate governance and create instead the Crisis Board. The main ways of achieving an efficient capital structure of the company are determined along with the basic features of an effective capital structure of the company.

Keywords: corporate governance, crisis corporate governance, system of crisis corporate governance.

Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics, 2014, 158: 63-68

УДК: 338.43

JEL: L66, Q16, O31

Т. Костенко, асп.
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

АНАЛІЗ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ЦУКРОВОЇ ГАЛУЗІ

Проаналізовано основні показники інноваційної діяльності цукрових заводів протягом 2003-2012 років. Виявлено основні чинники, що гальмують інноваційний розвиток підприємств цукрової галузі. Надано економічне обґрунтування різних варіантів схеми переробки цукрових буряків на цукор та біоетанол для отримання максимального економічного ефекту. Обґрунтовано переваги поєднання виробництва цукру та біоетанолу на цукровому заводі.

Ключові слова: інноваційний розвиток, цукрова галузь, біоетанол, інноваційна продукція, витрати на інновації, ресурсозберігаючі технології.

Постановка проблеми. В умовах глобалізації та інтеграції економіки України у світове господарство проблема інноваційного розвитку вітчизняного аграрного сектора, зокрема цукробурякового, є стратегічно важливою. Проте більшість сільськогосподарських підприємств не мають такої можливості розвитку через комплекс причин.

Ще за радянських часів Україна займала перше місце у світі за розмірами посівних площ цукрових буряків та валового виробництва цукру. Це давало можливість забезпечувати внутрішні потреби у цукрі в країні у повному обсязі та експортувати вироблену продукцію. Основними країнами-імпортерами українського цукру є Казахстан, Грузія, Ліван, Киргизія, Туркменістан, Узбекистан, Угорщина, Хорватія, Сирія. Проте економічна криза у сільському господарстві, зокрема у досліджуваній галузі, втрата зовнішніх ринків, інфляція, зниження купівельної спроможності населення внаслідок фінансово-економічної кризи, значний моральний та фізичний ступінь зносу обладнання цукрових заводів (у середньому по галузі становить більше 60 %), зменшення сировинної бази для виробництва цукру призвело до скорочення споживання цукру на одну особу (якщо у докризовий 2007 рік споживання цукру на душу населення становило 40 кг за рік, то у 2010 році – 37,1 кг за рік, проти норми споживання цукру на 1 особу, що встановлена на рівні 38 кг за рік), що вплинуло на розвиток галузі.

Подолання наслідків фінансової кризи й відродження конкурентоспроможності українського цукру на світовому ринку стало однією з основних проблем країни, розв'язання якої має важливе не тільки економічне й соціальне, а й політичне значення. Одним із векторів руху у цьому напрямку є інноваційний розвиток цукрової галузі. Особливого значення набуває використання енерго- та

ресурсозберігаючих технологій виробництва, сучасної високопродуктивної техніки, засобів захисту рослин.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Значний внесок у розвиток цукробурякового підкомплексу АПК зробили В. Бондар, О. Варченко, О. Заєць, М. Коденська, А. Фурса, М. Ярчук та інші вчені, наукові працівники яких пов'язані з практичним вирішенням конкретних проблем галузі. Однак, питання інноваційного розвитку цукрової галузі та підвищення ефективності виробництва цукру на інноваційній основі залишаються не вирішеними та потребують подальшого дослідження з метою стабілізації та розвитку стратегічно важливої галузі.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз основних показників інноваційної діяльності підприємств цукрової галузі та обґрунтування практичних рекомендацій щодо підвищення продуктивності їх діяльності на інноваційній основі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Найбільшими виробниками цукру у світі є Бразилія, Індія, Китай та США, частка яких у світовому виробництві щороку складає 60 %. У світі основною сировиною для виробництва цукру та додаткової побічної продукції є цукрова тростина, посівні площі якої щороку збільшуються. Причинами такої тенденції є у 1,5-2 рази нижча собівартість виробництва цукру з цукрової тростини, ніж з буряків. Світовим лідером виробництва цукру з цукрової тростини є Бразилія, на яку припадає 23 % світового виробництва цукру. Особливістю виробництва бразильського цукру-сирцю є його конкурентоспроможність на світовому ринку за рахунок високої якості та низької собівартості (табл. 1) [1, с. 55].

Середньодобова переробка цукрових буряків в Україні у 2013 році в середньому по галузі в Україні

склала 3616 тонн на 1 завод, а в 2012 році – 3379 тонн. Тривалість виробництва в цілому по галузі у 2013 році в середньому на 1 завод склала 64,8 завододіб, проти оптимальної 90. При цьому 2 заводи працювало від 20 до 30 діб, 4 заводи – від 30 до 45 днів, 13 заводів – від 60 до 90 діб та 6 заводів працювало більше 90 діб. Загальні виробничі потужності задіяних у виробництві цукрових заводів зменшуються за період з 2006 по 2013 роки за рахунок зменшення їх кількості. В Україні на початку 90-х років було 192 цукрових заводи

загальною потужністю 509,7 тис. т переробки буряків на добу, в 2001 р. – 147 цукрових заводів загальною потужністю 339,0 тис. т., а в 2013 р. – 38 цукрових заводів загальною потужністю 137,42 тис. т. (табл. 1).

Для порівняння у Франції, яка 2007 року виробила 4,45 млн. тонн цукру, працює лише 30 цукрових заводів і два рафінадні заводи (50 заводів – у 1990 році). Середня потужність одного заводу – 12,5 тис. тонн буряків за добу (або вчетверо більше, ніж в Україні). Тривалість сезону цукроваріння – 84 доби [2].

Таблиця 1. Показники ефективності переробки цукрових буряків та виробництва цукру в Україні протягом 2006-2013 років

Показники	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Площа посіву, тис. га	789,1	548	389,9	327,6	492	544,4	466,4	270,4
Урожайність буряків, ц/га	283,1	292,2	354,7	314	278,3	363	407	397
Заготівля буряків, млн. т	22,14	16,36	12,54	9,44	13,37	17,79	17,55	9,22
Цукристість буряків при прийманні, %	15,77	15,02	16,05	16,85	15,3	16,63	16,11	16,26
Переробка буряків, млн. т	21,38	15,92	12,23	9,21	13,03	17,36	17,17	9,06
Втрати буряків при зберіганні, %	3,41	2,67	2,5	2,45	2,52	2,38	2,15	1,7
Цукристість стружки, %	15,19	14,54	15,6	16,37	14,73	16,16	15,65	15,96
Вироблено цукру, млн. т	2,6	1,9	1,6	1,3	1,5	2,3	2,2	1,2
Вихід цукру, %	12,21	11,65	12,85	13,72	11,86	13,46	12,95	13,35
Вміст цукру в мелясі, %	2,03	1,97	1,87	1,86	1,94	1,87	1,79	1,76
Коефіцієнт заводу, %	80,37	80,17	82,38	83,82	80,53	83,29	82,75	83,64
Коефіцієнт виробництва, %	74,77	75,53	78,07	79,42	75,55	78,98	78,69	80,71
Тривалість виробництва, діб	78,1	59,5	61,5	53,97	63,7	75,14	80,68	64,8
Тривалість сокодобування, діб	73,4	54	55,8	49,2	58,4	70,71	76,67	61,04
Кількість працюючих заводів, шт.	119	110	70	56	73	77	63	38
Потужність задіяних заводів, тис. т	336,4	310,19	218,56	180,47	224,6	240,2	212,88	137,42

Джерело: складено за матеріалами НАЦУ "Укрцукор".

За 2013 рік цукрові заводи України прийняли 9,22 млн. т цукросировини, або на 40 % менше, ніж у 2006 році, переробили 9,06 млн. т цукрових буряків і виробили 1,2 млн. т цукру. Різниця між тривалістю виробництва і тривалістю сокодобування в середньому на один завод дорівнювала 4,01 діб, тобто кожний працюючий завод простояв стільки часу.

Залишається низьким рівень автоматизації окремих технологічних дільниць, що негативно впливає на показники роботи цукрових заводів. Так, коефіцієнт виробництва, який характеризує ступінь вилучення цукру з буряків, у 2012 році по Україні становив 0,7869 проти 0,7898 у 2011 році, а коефіцієнт роботи заводу – відповідно 0,8275 і 0,8329, тобто одержано лише 82,75 % біологічного цукру з усієї сировини. Проте, помітне покращення цих показників у динаміці. Коефіцієнт заводу протягом досліджуваного періоду знаходиться в межах 80,1-83,9%, а в Європі цей показник знаходиться в межах 84-89 %. Це означає, що цукрові заводи не в повній мірі використовують виробничі потужності, а також свідчить про те, що вітчизняні виробники в середньому втрачають 1-6 % цукру. Причинами такої ситуації є переробка цукрових буряків низької технологічної якості, неритмічна робота заводу, морально та фізично застаріле обладнання.

На багатьох заводах залишається низьким ступінь автоматизації окремих технологічних дільниць, що негативно впливає на показники їх роботи. Різниця між

коефіцієнтом заводу (0,8364) і коефіцієнтом виробництва (0,8071) становить 0,03 по галузі в цілому, є надто високою і свідчить про значні втрати буряків і цукру при прийманні, зберіганні та транспортуванні коренеплодів на цукровий завод.

З метою забезпечення життєздатності цукрових заводів, їх конкурентоспроможності на внутрішньому і зовнішньому ринку та підвищення продуктивності і ефективності виробництва необхідно переходити на інноваційний тип розвитку та диверсифікувати продукцію підприємств цукрової галузі.

Протягом 2007-2012 років переважна більшість підприємств цукрової галузі взагалі не займалися інноваційною діяльністю, лише 11 цукрових заводів Вінницької (2 заводи), Тернопільської (1 завод), Хмельницької (3 заводи), Волинської (1 завод), Чернігівської (1 завод), Харківської (2 заводи) та Миколаївської (1 завод) областей були інноваційно-активні (табл. 2). Так, у 2007 та 2008 роках із 110 та 70 цукрових заводів відповідно інноваційно-активними були лише 2 цукрові заводи. У 2009 році різко скоротилася кількість цукрових заводів до 56, і лише один завод здійснював інновації. Рекордним по кількості інноваційних цукрових заводів став 2010 рік, протягом якого із 73 заводів інноваційними були п'ять. У 2013 році кількість цукрових заводів в Україні зменшилася у 5 разів порівняно з 1991 роком (192 заводи) – працювало лише 38 підприємств цукрової галузі, і жодне з них не здійснювало інновації.

Таблиця 2. Цукрові заводи, що здійснювали інновації протягом 2007-2012 років

Назва підприємства	Область	2007 рік	2008 рік	2009 рік	2010 рік	2011 рік	2012 рік
ТОВ "Подільські цукроварні"	Вінницька						
ТОВ "Чортківський цукровий завод"	Тернопільська						
ПАТ "Теофіпольський цукровий завод"	Хмельницька						
ПАТ "Гнідавський цукровий завод"	Волинська						
ТОВ "Старокостянтинів цукор"	Хмельницька						
ПАТ "Линовицький цукрокомбінат "Красний"	Чернігівська						
ПАТ "Первухінський цукровий завод"	Харківська						

Закінчення табл. 2

Назва підприємства	Область	2007 рік	2008 рік	2009 рік	2010 рік	2011 рік	2012 рік
ТОВ "Іллінецький цукровий завод"	Вінницька						
ПАТ "Новоіванівський цукровий завод"	Харківська						
ТОВ "Юкрейніан шугар компані"	Миколаївська						
ТОВ "Клембівський цукровий завод"	Хмельницька						
Загальна кількість цукрових заводів України		110	70	56	73	77	63

– цукровий завод здійснював інновації у відповідному році;
– цукровий завод не здійснював інновації у відповідному році.

Джерело: складено автором за даними Держстату.

Слід зазначити, що активізація інноваційної діяльності цукрових заводів формує інвестиційну привабливість галузі. Як показують дані таблиці 3, основним джерелом фінансування інновацій є власні кошти цукрових заводів, однак через їх недостатність підприємс-

тва цукрової галузі не здатні фінансувати великомасштабні інноваційні проекти, а ставки кредитів дуже високі. Основними видами інновацій протягом 2003-2012 років були придбання машин, обладнання та програмного забезпечення.

Таблиця 3. Витрати цукрових заводів на інновації протягом 2003-2012 років

Рік	Витрати на інновації, тис. грн.	Придбання машин, обладнання та програмного забезпечення, тис. грн.	Джерела фінансування, тис. грн.	
			Власні кошти	Кредити
2003	2759,0	1 745,2	1955,7	803,3
2004	6845,0	2 551,0	6845,0	0
2005	3453,2	3 223,8	3453,2	0
2006	19855,5	19802,5	19855,5	0
2007	130460,7	125 623,7	122804,0	7566,5
2008	3011,0	2 598,7	3011,0	0
2009	56,0	53,0	3,0	53
2010	12688,6	12 668,2	11062,5	1626,1
2011	34834,3	28 662,5	34834,3	0
2012	31827,3	30 149,6	31827,3	0

Джерело: складено автором за даними Держстату.

У структурі витрат підприємств цукрової галузі протягом 2003-2006 років переважали витрати на процесні інновації (табл. 4). Витрати на впровадження продуктивних інновацій зростають з 413,8 тис. грн. у 2003 році до

1029,0 тис. грн. у 2005 році. Переломним виявився 2006 рік, коли витрати на продуктивні інновації різко скоротилися майже у 20 разів.

Таблиця 4. Витрати підприємств цукрової галузі України на впровадження продуктивних і процесних інновацій протягом 2003-2006 років

Витрати на інновації	2003 рік	2004 рік	2005 рік	2006 рік
Витрати на впровадження продуктивних інновацій, тис. грн.	413,8	788,8	1029,0	53,0
Витрати на впровадження процесних інновацій, тис. грн.	2 345,2	6 056,2	2 424,2	19 855,5

Джерело: складено автором за даними Держстату.

Внутрішні науково-дослідні розробки проводилися на підприємствах цукрової галузі лише у 2008 році на суму 408,2 тис. грн.; у 2011 та 2012 роках цукрові заводи придбали зовнішні науково-дослідні розробки на суму 85,0 та 38,8 тис. грн. відповідно.

Лише у 2003 та 2004 роках із загального обсягу реалізації інноваційної продукції цукровими заводами ви-

пускалася продукція, що зазнала суттєвих технологічних змін, на суму 4382,6 тис. грн. та 1,2 тис. грн. відповідно. Лише у 2003 році вироблена цукровими заводами інноваційна продукція реалізовувалася за межі України на суму 849,3 тис. грн. За період з 2009 по 2012 роки та в 2007 році інноваційна продукція цукровими заводами не вироблялася (табл. 5).

Таблиця 5. Обсяги реалізації інноваційної продукції цукровими заводами України протягом 2003-2012 років

Рік	Обсяг реалізованої інноваційної продукції, що заново впроваджена або зазнала технологічних змін, тис. грн.		
	Усього	З нього за межі України	Продукція, що зазнала суттєвих технологічних змін
2003	4 382,6	849,3	4 382,6
2004	22 047,3	0	1,2
2005	29 797,2	0	0
2006	8 429,8	0	0
2007	0	0	0
2008	13 640,9	0	0
2009	0	0	0
2010	0	0	0
2011	0	0	0
2012	0	0	0

Джерело: складено автором за даними Держстату.

За період з 2010 по 2012 років на цукрових заводах щороку впроваджувалося п'ять нових технологічних процесів. Рекордним роком став 2007 рік, за який було впроваджено у виробничу діяльність цукрового заводу

шість ресурсозберігаючих технологій. Відсутність впроваджених нових технологічних процесів у 2009 році стала наслідком фінансово-економічної кризи та браку фінансових ресурсів цукрових заводів (рис. 1).

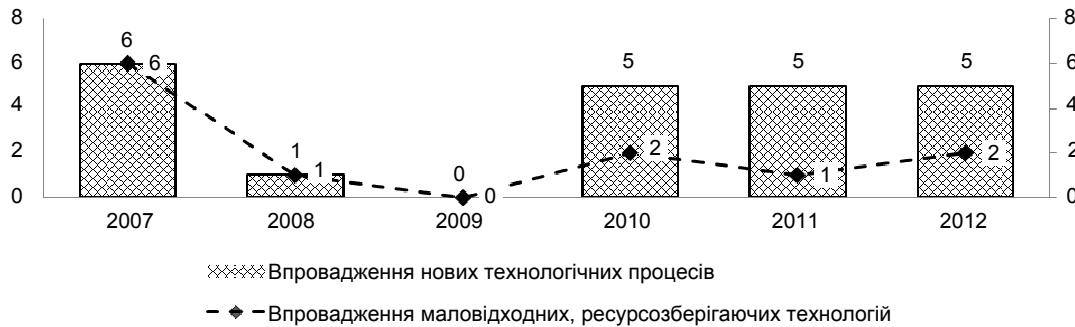

Рис. 1. Кількість впроваджених у виробництво нових технологічних процесів

Джерело: складено автором за даними Держстату.

Цукрові заводи практично не придбавали нових технологій. Рекордним роком став 2010, коли цукровими заводами було придбано 8 одиниць нового устаткування на загальну суму 12668,2 тис. грн. У 2005, 2008 та

2009 роках цукрові заводи не придбавали нових технологій (технологічних досягнень). Протягом 2003-2012 років цукровими заводами не було передано жодної нової технології (табл. 6).

Таблиця 6. Кількість придбаних (переданих) підприємством нових технологій (технічних досягнень)

Рік	Придбано нових технологій			Передано нових технологій
	Усього	Устаткування	Результатів досліджень і розробок	
2003	2	2	0	0
2004	1	1	0	0
2005	0	0	0	0
2006	1	0	1	0
2007	2	1	1	0
2008	0	0	0	0
2009	0	0	0	0
2010	8	8	0	0
2011	2	1	1	0
2012	2	1	1	0

Джерело: складено автором за даними Держстату.

Проблема інноваційного розвитку цукрових заводів ускладнюється і через недостатню кількість спеціалістів, які виконують науково-технічні роботи для цукрової галузі. Протягом 2003-2009 років зменшується чисельність штатних працівників основної діяльності (у 2009 році чи-

сельність персоналу на підприємствах цукрової галузі зменшилася порівняно з 2003 роком більш ніж у 2 рази). Разом з тим у 2005 році, 2007-2009 роках на підприємствах цукрової галузі не працювало жодного спеціаліста, який виконує науково-технічні роботи (табл. 7).

Таблиця 7. Чисельність спеціалістів, які виконують науково-технічні роботи на цукрових заводах

Рік	Середньооблікова чисельність штатних працівників облікового складу основної діяльності, осіб	З них спеціалісти, які виконують науково-технічні роботи, осіб
2003	40 397	4
2004	38 401	13
2005	38 732	0
2006	37 856	5
2007	31 523	0
2008	23 175	0
2009	16 972	0

Джерело: складено автором за даними Держстату.

Вузькоспеціалізоване виробництво продукції цукрової промисловості потребує пошуків напрямів виробничої диверсифікації, що сприятиме розширенню асортименту пропозиції, стабільному збуту цукросировини і забезпечить цукровим заводам додаткові кошти та робочі місця. Нині при придбанні та встановленні відповідного обладнання, що не потребує значних витрат, існує можливість виробляти цукор, що відрізняється вмі-

стом кольорових добавок, ароматизаторів, формою тощо. Удосконаливши технологічну схему виробництва, можна виробляти декілька сортів цукру, які матимуть різні якісні характеристики, що дасть змогу ефективно задовольняти потреби потенційних споживачів та посилювати конкурентні позиції на різних сегментах ринку. Для потреб спиртової галузі доцільно пропонувати більш дешевий жовтий цукор. Рідкий цукор є зручним

для використання промисловими підприємствами для виробництва напоїв. Цукрова пудра широко використовується підприємствами кондитерської та хлібобулочної промисловості. Для кінцевого споживача слід пропонувати цукор різної форми (цукрова пудра, прямокутні брикети, цукор-пісок, цукор-рафінад пресований, цукор-рафінад литий), різної величини кристалів (дрібнокристалічний, крупнокристалічний), з різними смаковими властивостями (з ароматом кави, полуниці, ваніліну та ін.), фасування (100 г, 500 г, 1000 г) та ін.

Виробництво цукру-рафінаду, цукрової пудри, лимонної кислоти та пресованого цукру не здійснюється на підприємствах цукрової галузі, бо внутрішні потреби задовольняються через імпорту даного виду продукції. Удосконаливши технологічну схему виробництва на цукрових заводах, можна також виробляти цукрозу для шампанських вин. Тому відновлення виробництва цих видів продуктів на цукрових заводах для кондитерських виробів є одним із напрямів диверсифікації продукції цукрової галузі.

Одним із перспективних напрямів інноваційного розвитку цукрової галузі є поєднання на цукровому заводі виробництва цукру та біоетанолу. За даними Асоціації "Укрцукор" на виробничі потреби в 2013 році цукровими заводами витрачено близько 283 млн.м³ природного газу, або загалом 325 тис. тонн умовного палива та 272 млн. кВт/год електроенергії. Частка палива та енергії в собівартості переробки 1 тонни цукрових буряків сягнула 38 %, а складова його частина в собівартості цукру складає 27 %, а на окремих підприємствах ще вища. У галузі сформувалася група з 10 цукрових заводів, які стабільно мають витрати умовного палива до маси буряків у межах 4 % і витрати природного газу на 1 тонну перероблених буряків – 25-30 м³, і з року в рік ці показники покращуються. Проте є група цукрових заводів, які мають занадто високі витрати умовного палива до маси буряків і практично не займаються впрова-

дженням енергозберігаючих заходів. Загальні витрати умовного палива на цих заводах становлять понад 6 % до маси перероблених буряків, а витрати газу – понад 50 м³/тону перероблених буряків.

Із 192 цукрових заводів за 22 роки незалежності України залишилося 92 (інші порізани на металобрухт), із них у 2013 році були задіяні у виробництві лише 38. Це призвело до зменшення кількості робочих місць, збільшення відстаней перевезення цукросировини, зменшення посівних площ цукрових буряків, порушення сівоозміни у сільському господарстві та виникнення соціальної напруги в регіонах. У той же час, в світі розвивається виробництво біоетанолу, обсяг якого перевищує 55 млрд. літрів за рік. Найбільш потужні виробники та споживачі біоетанолу – США, Бразилія і Китай. Сільськогосподарські культури з високим вмістом цукру або крохмалю, зокрема і цукрові буряки, та продукти їх первинної переробки, використовуються як сировина для біоетанолу. В умовах гострої проблеми забезпечення України енергоносіями та зменшення попиту на білий буряковий цукор доречно прискорити виробництво біоетанолу з цукрових буряків. Традиційним підходом в Україні є виробництво біоетанолу з відходів цукробурякового виробництва – меляси, проте його можна виробляти і з проміжних продуктів переробки цукрових буряків: дифузійного соку, цукрового сиропу, зеленої патоки тощо.

Розрахункові дані щодо співвідношення вироблених продуктів та валовий дохід за різними варіантами схеми переробки цукрових буряків на цукор та біоетанол в умовах цукрового заводу потужністю 3000 тонн буряків за добу (середня виробнича потужність цукрових заводів по галузі в цілому) та тривалості сезону 90 днів (оптимальна тривалість переробки цукрових буряків) наведена в табл. 8.

Таблиця 8. Варіанти схеми переробки цукрових буряків на цукор та біоетанол для отримання максимального економічного ефекту

Варіанти переробки цукрових буряків	Вироблена продукція			Валовий дохід, млн. грн.
	Цукор білий, тис. тонн	Біоетанол, т/дм ³	Меляса, тис. тонн	
1. Переробка цукрових буряків за діючою схемою повного циклу виробництва цукру	35,1 (100 %)	–	10,8	184,0 (100 %)
2. Переробка цукрових буряків за схемою повного циклу цукрового виробництва та переробка меляси на біоетанол	35,1 (100 %)	2571	–	201,2 (109,3 %)
3. Переробка цукрових буряків за схемою з вилученням з циклу цукрового виробництва 20 % дифузійного соку та виробництва з нього та отриманої меляси біоетанолу	28,04 (79,9 %)	6429	–	204,5 (111,1 %)
4. Переробка цукрових буряків за схемою неповного циклу цукрового виробництва з вилученням 20 % дифузійного соку та зеленої патоки першої кристалізації	22,19 (63,2 %)	10563	–	216,6 (117,7 %)

Джерело: розраховано автором за матеріалами НАЦУ "Укрцукор"

Наведені розрахунки свідчать, що незалежно від варіанту схеми перероблення цукрових буряків будівництво біоетанольної установки як складової цукрового заводу збільшує обсяг його валового прибутку на 17-33 млн. грн. в рік.

Найбільший валовий прибуток досягається за четвертим варіантом. При цьому з технологічного процесу цукрового виробництва з дифузійним соком і зеленою патокою виводиться біля 37 % цукру. Така схема створює умови для оперативного регулювання співвідношення цукор-біоетанол залежно від внутрішнього споживання та експортного попиту.

Компанія "Астарт" завершила інноваційний проект по будівництву біогазового комплексу Глобинського цукрового заводу. Біогазовий комплекс Глобинського цукрового заводу на Полтавщині є другим у світі за потужністю виробництва біогазу із цукрових буряків (жому) та, за словами генерального директора компанії, може дати 60 млн. кубометрів газу за 100 днів роботи (це приблизно 50% енергопотребі заводу) [3]. Побудова біоетанолового заводу поруч з біогазовим комплексом забезпечить відмінну синергію, що дасть можливість врегулювати внутрішній ринок цукру за рахунок

диверсифікації продукції цукрових заводів, а також підвищити економічні показники їхньої діяльності.

В умовах розвитку інформаційно-комунікативних технологій для покращення збуту продукції цукробурякового виробництва доцільна наявність найповнішої інформації про підприємство та його продукцію. Згідно з нашими дослідженнями, переважна більшість підприємств цукрової галузі не мають власних сайтів; інформація про них в Інтернет-оголошеннях оновлюється не систематично і не показує реальний стан цукрових заводів. Недостовірність та застарілість інформації негативно впливає на імідж господарюючих суб'єктів та "відлякує" потенційних споживачів. Тому для підприємств цукробурякового виробництва крім реклами у газетах, на радіо, біг-бордах, найбільш привабливим способом рекламування власної діяльності є створення веб-сайту, на якому буде представлена інформація про компанію, її новини, спец-пропозиції, акції, вакансії, каталог товарів, прайс-листи, контакти та відгуки.

Висновки. Переважна більшість підприємств цукрової галузі протягом дослідженого періоду взагалі не займалася інноваційним розвитком. Ключового значення у вирішенні цієї проблеми набуває формування нової управлінської парадигми, яка базується на інноваційній культурі, активізації інноваційної діяльності персоналу, розвитку творчості та креативності, інноваційній співпраці з науково-дослідними інститутами та іншими організаціями.

Упровадження інновацій в цукробуряковому виробництві сприятиме розвитку галузі, зростанню конкурентоспроможності та якості цукру, а це – зростання зайнятості населення, ефективна робота сільського господарства, а в перспективі – стратегічна сировина для енергетичної незалежності нашої держави.

В Україні є резерви нарощування виробничих потужностей та обсягів продукції. Так, існують понад 30 законсервованих цукрових заводів, які при забезпеченні необхідним обсягом сировини можуть відновити свою виробничу діяльність, або можуть бути перепрофільовані на виробництво біопалива.

Поєднання виробництва цукру та біоетанолу в умовах цукрового заводу сприятиме вирішенню продовольчої та енергетичної проблем, збільшенню продуктивності та прибутковості підприємств. Зокрема, це дозволяє цукровим заводам реалізувати наступні переваги:

- 1) переробляти значну кількість цукрових буряків без обмежень, пов'язаних із розміром квоти на білий цукор;
- 2) маніпулювати виробництвом продукції (цукор, біоетанол та ін.) залежно від обсягу наявної сировини та попиту; за правильною організації виробництва дозволяє збільшити тривалість роботи цукрового заводу та створити додаткові робочі місця;
- 3) зменшити витрати палива на переробку цукрових буряків;
- 4) додатково переробляти значний обсяг цукрових буряків, що дасть змогу збільшити площу їх посівів та збільшити зайнятість населення в сільському господарстві;
- 5) зменшити собівартість та підвищити якість виробництва цукру;
- 6) забезпечити конкурентоспроможність біоетанолу на ринку Європи за рахунок зменшення ціни на сировину, що можливо лише при спільному виробництві;
- 7) зменшити забрудненість стічних вод та витрат на їх очищення, а отже і покращити екологічну ситуацію в країні.

Список використаних джерел

1. Найда А.В. Управління інноваційним розвитком цукробурякового виробництва: монографія / А.В. Найда, М.П. Сахацький, І.С. Найда, Г.М. Залша, В.С. Ніценко; за ред. проф. Сахацького М.П. – Одеса: ТОВ "Лерадрук", 2013. – 220 с.
2. Михайлов Ю. Цукрова промисловість Франції // Пропозиція [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.propozitsiya.com/?page=146&itemid=2617>.
3. Annual report of Astarta Holding 2013 [Electronic resource]. – Available from: http://www.astartakiev.com/modules/pages/upload/file/2014/annual_report_2013_to_sign_final.pdf.
4. Офіційний сайт Державної статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
5. Вісник цукровиків України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sugar-journal.com.ua/>
6. Щуцкій І.В., Галузинский О.Г. Этанол – новое направление компании // Цукор України. – №1. – 2008 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.techinservice.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=115%3Aitems-22&catid=46%3Aitems-category&Itemid=193&lang=ru.
7. Сивчевський М.П., Хомічак Л.М., Олійнічук С.Т. Шляхи диверсифікації цукробурякового виробництва // Цукор України. – 2013. – № 4 (88). – С. 9 – 14.

Надійшла до редколегії 07.04.14

Т. Костенко, асп.
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

АНАЛИЗ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ САХАРНОЙ ОТРАСЛИ

Проанализированы основные показатели инновационной деятельности инновационно-активных сахарных заводов в течение исследуемого периода. Выявлены основные факторы, которые негативно влияют на инновационное развитие предприятий сахарной отрасли. Предоставлено экономическое обоснование различных вариантов схемы переработки сахарной свеклы на сахар и биоэтанол для получения максимального экономического эффекта. Обоснованы преимущества сочетания производства сахара и биоэтанола в условиях сахарного завода.

Ключевые слова: инновационное развитие, сахарная отрасль, биоэтанол, инновационная продукция, затраты на инновации, ресурсосберегающие технологии.

Т. Kostenko, postgraduate
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

ANALYSIS OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF SUGAR INDUSTRY ENTERPRISES

The paper analyzes basic indicators of innovative activity of sugar enterprises during the study period. The study presents basic factors that prevent the innovative development of sugar industry enterprises. The economic assessment is made as to various schemes of processing sugar beets for sugar and ethanol production for maximization of economic benefit. The evidence reveals importance of sugar and ethanol production combination in terms of the sugar enterprises to provide their socio-economic activity stabilization.

Keywords : innovation development, sugar industry, ethanol, innovative products, resource-saving technologies.